

УДК 78.085.325+793.33

*Вакуленко Олеся Михайлівна,
доцент кафедри бальної хореографії
Київського національного
університету культури і мистецтв,
заслужена артистка України*

П'ЄР ЦУРХЕР-МАРГОЛЄ – ФУНДАТОР СТАНДАРТІВ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ПРОГРАМИ БАЛЬНИХ ТАНЦІВ

У статті аналізується розвиток латиноамериканської програми бального танцю за сприяння відомого англійського хореографа П'єра Жана Філіпа Цурхер-Марголе, який своєю творчістю та діяльністю в Імператорському товаристві вчителів танців (ISTD) відстоював автентичне виконавство популярних і сьогодні бальних танців.

Ключові слова: бальний танець, латиноамериканська програма, румба, самба, ча-ча-ча, танцюрист, стандартизація, техніка танцю.

В статье анализируется развитие латиноамериканской программы бального танца при содействии известного английского хореографа Пьера Жана Филиппа Цурхер-Марголе, который своим творчеством и деятельностью в Императорском обществе учителей танцев (ISTD) отстаивала утентичное исполнительство популярных и сегодня бальных танцев.

Ключевые слова: бальный танец, латиноамериканская программа, румба, самба, ча-ча-ча, танцор, стандартизация, техникатанца.

The article analyzes the development of the Latin American program of ballroomdance, with the assistance of renowned British choreographer Pierre Jean Philippe Zurcher-Margola who with his creativity and work of the Imperil society of teacher sofdancing (ISTD) defended authentic performance popular today and ballroomdancing.

Key words: ballroomdance, Latin, Rumba, Samba, cha-cha-cha, dancer, standardization, dancetechnique.

Життя і творчість П'єра Жана Філіпа Цурхер-Марголе на сьогодні недостатньо досліджене мистецтвознавцями, а його діяльність – не висвітлена повноцінно: замало публікацій у періодичних та наукових виданнях. Між тим, Мєсьє П'єр, а саме так до нього зверталися колеги та учні, зробив вагомий внесок не тільки в англійську, латиноамериканську хореографічні школи, а й школи усього світу, відстоюючи автентичність танців, досліджуючи техніку їх виконання; як громадянин, у роки війни сприяв антифашистській діяльності, а в повоєнний час – поширенню культури хореографії.

Саме він домігся затвердження латиноамериканської програми бальних танців та її стандартизації Міжнародною Радою (ICBD), популяризації кубинської румби, ча-ча-ча,

самби тощо. Як відомо, в 1904 році в Лондонському готелі Сесіл в Ковент-Гардені працювало Імперське Товариство Вчителів Танцю (the Imperial Society of Teachers of Dancing – ISTD), яке очолював Роберт Морріс Кромптон. Перший конгрес Товариства відбувся в 1906 році, а надалі, окрім років війни, – кожен рік; з вересня 1907 року оргкомітет друкував номери «Журналу танцю».

Перший чемпіонат світу з бальних танців відбувся в Парижі у 1909 році за сприяння Каміля де Реналя [1, с. 7]. Програму склали чотири танці, а саме: Boston, TurKeyTrot, One-step і Tango. В процесі еволюції бального танцю змінилися його різновиди, популярними стали окремі з них, які й увійшли в європейську конкурсну програму: повільний вальс, танго, повільний фокстрот, швидкий фокстрот або квікстеп, а згодом віденський вальс. Латиноамериканська програма (ча-ча-ча, самба, румба, пасодобль та джайв) була сформована лише на початку 50-х років ХХ століття [2, 16].

А між тим, латиноамериканські танці (байон, мамбо, каліпсо, самба, конга, бамба, ча-ча-ча, меренга, пасодобль, тамуре, пачанга, сега, румба, ламбада, сальса та ін.), набули розповсюдження в Європі вже в 20–30-ті роки ХХ століття, завдяки неординарності темпів і ритмів, виразності та можливості імпровізації при виконанні танцювальних фігур [3].

С. Бакіна зазначає, що з популяризацією латиноамериканської програми бального танцю багато танцюристів зверталися до першоджерела та намагалися запровадити нові «етнічні» елементи та рухи в загальноприйнятий англійський стиль виконання (наприклад, так званий «кубинський» рух, що виходить з емоційного центру грудної клітини і продовжується в тазу та стегнах), задля надання більшої свободи виконавцям та емоційного вираження [4, с. 34].

На початку 50-х років ХХ ст. латиноамериканські танці синтезували з класичною хореографією; вони були стандартизовані та включені до Міжнародної програми змагань з бальних танців [4, с. 34]. У 1948 році вийшов підручник Ф. Берроуза з латиноамериканських танців «Theory & Technique of Latin-American Dancing», який містив виклад технічних основ їх виконання [5, с. 8].

У стандартизації латиноамериканської програми бальних танців неабияке значення відіграла діяльність П'єра Жана Філіпа Цюрхер-Марголе (*Месьє П'єр, або просто П'єр. – Авт.*) – професійного танцюриста, вчителя танців, який був головним відповідальним за подання латиноамериканських танців в Англії та їх кодифікації для Міжнародної ради бальних танців (*згодом – Всесвітньої Ради Танцю (WDC). – Авт.*) [6].

Як відомо, саме в Парижі П'єр Цюрхер-Марголе захопився латиноамериканською музикою і танцями, у виконанні кубинських емігрантів у нічних клубах, але невдовзі він був змушений переїхати в Ліверпуль, де працював у французькій консульській службі, а згодом – в Лондон. Після Першої світової війни (1918) Месьє П'єр розпочав кар'єру виконавця бальних танців [7, с. 62], а вже на початку 20-х років, досвідчений танцюрист став вчителем бальних танців у лондонських танцзалах. У репертуарі були й латиноамериканські танці – аргентинське танго, пасадобль та самба та ін.

П'єр Цюрхер-Марголе невдовзі здобув репутацію провідного спеціаліста саме латиноамериканських танців, а його студія відтоді знаходилася на Ріджен-Стріт [7, с. 62]. З появою в його житті Доріс Левель, яка стала партнером, розпочався новий етап творчості: тричі на тиждень у лондонських ресторанах, нічних клубах та майданчиках вони демонстрували латиноамериканські танці перед вдячною публікою.

Бальну румбу, а саме так називали музику й танець, які насправді лише нагадували кубинську, на той час виконували в Америці та Європі. «Сон» – стиль кубинської музики поєднував музичні елементи кампесіно (*фермерів іспанського походження*) з африканськими ритмами й ударними інструментами (*музикою африканських рабів*).

У 1932 році в лондонському кафе де Парі, Месьє П'єр став свідком презентації румби, яку влаштували подружжям Шаполь. Кубинський оркестр Дона Азпіазу тоді виконав хіт кубинської музики Сімонса Мойеса «*Peanut Vendor*», з участю Хуліо де ла Куева (*труба*), Антоніо Мачін (*вокал*) та ін. [8, с. 79]. Це справило на П'єра неабияке враження, і невдовзі він відправився в Париж, щоб подивитися на виконання танцюристами кубинської румби в *CabineCubaine* клубі [9, с. 137]. Саме тоді він і пересвідчився, що при виконанні танцю застосована американська система (*так звана квадратна румба на один такт*), яку й пропагував надалі як виконавець та викладач [10, с. 298].

У роки Другої світової війни в студії Месьє П'єра продовжувалися навчання та показові виступи танцюристів, періодично, щоправда, відбувалися й збори організації «Вільна Франція», заснованої Шарль де Голем у червні 1940 року в Лондоні. У повоєнні роки студія зайняла приміщення на GreekStreet в Сохо.

У 1947 році Месьє П'єр, Дорис Левель та Дорис Ніколс заснували при Імператорському товаристві (ISTD) класи латиноамериканських танців, у яких невдовзі працювали і Г. Уолш, Д. Петрідіс, а згодом С. Френсіс, У. Лерд, Е. Ромен, П. Спенсер та ін. Саме вони й були причетні до створення системи проведення експертизи, розробки навчально-методичних програм тощо. Месьє П'єр в 1947 році виїхав на Кубу, де познайомився з Пепе Ріверою – визнаним майстром кубинської румби. На заняттях він дізнався про різновиди цього танцю, про специфіку виконавської техніки тощо. Як відомо, особливістю стилю кубинської румби є перш за все ритмічний малюнок, який починається з другого такту (*в квадратній румбі – з першого. – Авт.*).

Після тривалих досліджень, Месьє П'єр повертається в Лондон і надає перевагу саме кубинській румбі (*sistamacubano*), яка значно переважала як у техніці виконання, так і в стилістиці. Дебати з цього приводу тривали аж вісім років і лише в 1955 – румбу стандартизували за критеріями, які запропонував у звіті Месьє П'єр.

Між тим, з Куби він привіз і танець – ча-ча-ча, схожий на румбу, але ритмічно динамічніший тощо.

Існує кілька версій походження танцю: 1) він походить від назви рослини, стручки якої називали «ча-ча», а виготовляли з них музичні інструменти, своєрідні брязкальця, що відбивали ритм; 2) трансформативний варіант кубинського танцю *гуарача* – мамбо з гуеро-ритмом, що виконували на музичному інструменті, зробленому з сухого гарбуза й палички із зазубринками.

Проте найбільш достовірною вважається третя версія – ритм танцю виник унаслідок розвитку кубинського музичного стилю *дасон*. У 1953 році кубинський композитор Е. Хоррін написав музичну композицію «*Laenganadora*», яка настільки сподобалася танцюристам, що вони стали імпровізувати під неї фразу ча-ча-ча, а в кубинському оркестрі з'явився ударний музичний інструмент родини ідіофонів – *гуїро* з високим та різким тріскотінням звуку. Назва танцю асоціюється зі звуком кроків танцюристів під час виконання рухів.

Саме Месьє П'єр запропонував виконувати ча-ча-ча, четверта доля якого розділена навпіл, а початок не з першої, а з другої; темп – 120 ударів за хвилину. Вага тіла переноситься танцюристом на пальці ніг, а перший крок – сильніший і виразніший, порівняно з іншими чотирма.

Ча-ча-ча має спільні корені з румбою, але більш швидкий і грайливий ритм; кроки робляться на кожен удар, після чого обов'язково коліна випрямляють; окрім цього характерним є інтенсивний рух стегон. Піднімання та опускання при русі вздовж підлоги не виконують; дозволяється відкрита променадна і відкрита контрпроменадна позиція в парах тощо. До того ж, для виконання необхідна невелика площа, бо танцюристи рухаються на одному місці, а завдяки рухам на носках, з перенесенням ваги вперед, створюють відчуття легкості.

У 1956 році Месьє П'єр вніс певні коригування в основні рухи самби, після чого танець здобув світову популярність, його внесли до латиноамериканської програми спортивних бальних танців, хоча в Бразилії ця версія залишалася маловідомою за назвою «міжнародна самба» (*порт. o samba internacional*), рухи в якому засновані на па та запозичені з *машише (бразильського танго)*, і не завжди співпадають з ритмом самби, оскільки нерідко супроводжуються музикою фламенко, ча-ча-ча і сальса. Для парної спортивної самби характерний синкопований ритм, полі- та перехресні ритми, а поліфонія досягається ударними інструментами.

Історія виникнення танцю самба бере початок з XVI століття, коли португальці завезли з Конго і Анголи рабів у Бразилію. Саме їх культура та звичаї продовжили свій розвиток у нових колоніальних умовах. Як засвідчують історики, популярною на той час серед рабів були саме емболада (*Embolada*) та батюка (*Batuque*), яку, до речі, заборонив король Іспанії Мануель I. У 30-ті роки XVIII століття утворився новий танець *Lundu*, внаслідок комбінування рухів, запозичених із попередніх танців.

Lundu – ритуальний парний танець, який виконується під акомпанемент гітари і барабанів. Він значно складніший, ніж попередники (*коливання корпусом, стегон*) але, здобувши популярність аристократії і середнього класу, став національним танцем Бразилії, а після трансформацій (*виконувався в закритій танцювальній позиції*) отримав назву *ZembaQueca*, про що свідчать записи від 1885 року. Відомо також, що в 70-ті роки XIX століття *ZembaQueca* поєднали з бразильським танго *Матчіш (Maxixe)*, яке виконували під музику хабанери. На початку XX століття не меншу популярність мали й аргентинське та уругвайське танго, щоправда, саме *Матчіш* став поштовхом для створення самби – танцю, характерного для ритму бразильських музичних інструментів (*tamborim, cabaca, reco-reco* тощо). У європейських танцювальних залах самба з'явилася вже в першій половині 20-х років XX століття, хоча популярність здобула лише після Другої світової війни.

Експресивний характер бального танцю самба досягається частою зміною положень партнерів та рухомістю стегон, а швидке переміщення ваги тіла – згинанням та випрямленням колін. Тактова схема хореографії: «*a-slow, slow, a-slow, slow*»; стандартизовані *па* танцюристів: *бота фогу (від назви району Ріо-де-Жанейро – Botafogo), корта жака (cortajaca), обертання (volta), швидкий рух (whisk) та схрещування (cruzado)*.

22 вересня 1950 року в Единбурзі (Шотландія) Філіп Дж. Річардсон на загальних зборах проголосив про заснування Міжнародної Ради бальних танців (ICBD) [11]. У доповіді він обґрунтував мету організації, яка повинна узгодити вимоги проведення чемпіонатів світу з бальних танців та здійснювати їх організаційне керівництво. Засновниками Міжнародної ради стали представники європейських країн: Австрії, Бельгії, Данії, Франції, Германії, Великобританії, Голландії, Ірландії, Італії, Норвегії, Швейцарії, а також Австралії, Південної Африки, Цейлону та Японії.

Згідно з рішенням Міжнародної ради, до латиноамериканської програми увійшли п'ять танців, чотири з них (*самба, ча-ча-ча, румба та джайв*) південноамериканські, кубинські та США, вже зазнали впливу європейського та негритянського фольклору, на відміну від іспано-французького *пасодобля*. Відповідно до стандартів міжнародних федерацій, повинна існувати єдина загальноприйнята техніка, ритм та темп виконання танців латиноамериканської програми: *самба (темп – 50–52 такти за хвилину), ча-ча-ча (темп – 30–32 такти за хвилину, розмір танцю 4/4), румба (темп – 25–27 тактів за хвилину), пасодобль (темп – 60–62 тактів за хвилину), джайв (темп – 42–44 тактів за хвилину)*. При виконанні румби, ча-ча-ча та джайву танцюристи залишаються на одному місці, з можливим переміщенням на танцмайданчику, поверненням на початкову позицію. Натомість *самба та пасодобль* виконуються з просуванням по лінії танцю.

З ім'ям П'єра Жана Філіпа Цюрхер-Марголе – професійного танцюриста та викладача танців, тісно пов'язані творчі здобутки не тільки майстрів англійської бальної хореографії, а й світової.

Після смерті Месьє П'єра – П'єр Жан Філіп Цюрхер-Марголе (Лондон, 1963), Доріс Ніколс, опублікувала статтю, в якій стверджує, що «латиноамериканський світ танцю він (П'єр Жан Філіп Цюрхер-Марголе. – *Авт.*) настільки підніс та посприяв його поширенню, що імена «П'єр» і «Латинська Америка» стали практично синонімом» [7, 62].

Література:

1. Кузовникова Т. Б. *Конкурсный европейский бальный танец: учебное пособие* / Т. Б. Кузовникова ; Алтайская государственная академия культуры и искусств. – Барнаул : Изд-во Алт. гос. акад. культуры и искусств. – 2012. – 168 с.
2. Попов С. Г. *Танцуйте и будьте счастливы! Танцуйте и будьте здоровы!: учебно-практическое пособие* / С. Г. Попов, С. П. Ковалев, Е. Р. Яшина; Российская академия народного хозяйства и государственной службы при президенте РФ. – Москва : Альянс МедиаСтратегия. – 2013. – 98 с.
3. Цветкова Л. Ю. *Методика викладання класичного танцю: підручник* // Л. Ю. Цветкова. – 2-ге вид. – Київ : Альтерпрес, 2007. – 324 с.
4. Бакина С. Ю. *Тенденции развития латиноамериканской программы спортивного бального танца* / С. Ю. Бакина // Современный спортивный бальный танец: исторический опыт, современные проблемы, перспективы развития: II Межвузовская научно-практическая конференция. – 28 февраля 2014 г. – Санкт-Петербург : СПбГУП, 2014. – 92 с.
5. Кузовникова Т. Б. *Конкурсный европейский бальный танец* / Т. Б. Кузовникова // Алтайская государственная академия культуры и искусств. – Барнаул : Изд-во Алт. гос. акад. культуры и искусств. – 2012. – 168 с.
6. Mayer V. *Historical committee [Electronic resource]* // World Dance Council. – Mode of access: <http://www.wcdance.com/index.php/education/historical-committee>. – Last access: 2015. – Title from the screen.
7. *Imperial Society of Teachers of Dancing [Electronic resource]* //

*100 years of dance : a history of the ISTD. – Mode of access: <http://www.istd.org/about-us/history/100-years-of-dance>. – Last access: 2015. – Title from the screen. 8. Radames G. // *Diccionario enciclopedico de la musica en Cuba [Encyclopedic Dictionary of Music in Cuba] : 4 vols. – Havana : Editorial Letras Cubanas, 2007. – Vol. 1. – 292 p.* 9. Spencer F. *Comedancing / Frank Spencer. – London, 1968. – 137 p.* 10. Zurcher-Margolle P. *The basic steps of the rumba / P. Zurcher-Margolle // Richardson PJS (ed). The Dancing Times : Double Xmas issue. – 1934. – № 12. – P. 298–299.* 11. Wainwright, Lyndon. *The story of British popular dance / Lyndon Wainwright. – Brighton : International Dance Publications, 1996.**